

Moszkvai Bábszínház

A nagyapám meggyfa volt R. Ivan Pacsin, Tervező: Jevgenyija Iszaeva. Szentpétervári Nagy Bábszínház

Anna Kazarina

A BÁBU BESZÉL

ÚJSZERŰ GYEREKDARABOK AZ OROSZ BÁBSZÍNHÁZBAN

Az orosz bábszínházban az utóbbi néhány évben két fontos tendencia figyelhető meg a darabszövegeket illetően: a kortárs irodalom és az új dramaturgia megjelenése. A rendezők többsége természetesen továbbra is hagyományos meséket, történeteket állít színpadra, de fontos, hogy ezzel párhuzamosan létezik egy másik irányvonal, ami talán egyszer meghatározóvá válik.

Gyermekpróza: képeskönyvek és képregények

Az újfajta szövegek orosz színpadra kerülésének a rendezői laboratóriumok voltak az elsődleges közvetítői, ezek lehetőséget adtak a szöveg kipróbálására, színpadra igazítására. Az első és igazán sikeres kortárs gyermekirodalmi laboratórium a Szentpétervári Nagy Bábszínház BTK¹-labja volt, amelyre először 2017 nyarán került sor. Őt fiatal rendező néhány napon keresztül a Szamokat Kiadó gyermekkönyveivel foglalkozott, majd ezután előadásvázlatokat mutattak be a közönségnek. Így került be a színház repertoárjába Iván Pacsin *A nagyapám meggyfa volt* című darabja Angela Nanetti *My Grandfather was a Cherry Tree* című könyve nyomán. A kisfiú történetét – akinek az életében egyik szerencsétlenség éri a másikat, meghal a szeretett nagymama, a szülők válása, a nagyapapa betegsége és távozása – Pacsin végtelenül egyszerűen meséli el, nem ragad le a veszteségeknél, miközben kimondja azokat. Az előadás ezúttal a kéznél lévő hétköznapi tárgyakkól született meg, mint ahogyan a gyerekek játszanak: a párna libává változik, a nejlon-zacsókó fiókákká. A meggyfát a padlóra ragasztják celluxszal, és amikor valaki felmászik rá, akkor fél, hogy leesik. A skandináv minimalizmus, a közönség bevonása a játékba, a kitűnő színészgárda

mind hozzájárultak ahhoz, hogy a nézők rajongjanak az előadásért.

A BTK-laboratórium második projektje után a színház plakátján rögtön három új cím is feltűnt: Karel Čapek *Dásenka, avagy egy kölyökkutya élete*, Wolf Elbruch *Frau Meier, a rigó* és Benji Davies *Nyikita és a bálna*. Ez utóbbi előadást az animátor-rendező Misa Szafronov hozta létre *A nap, amikor találkoztam a bálnával* (The storm whale) című képeskönyv alapján. A kicsiknek szóló könyvben sok a rajz, kevés a szöveg. A kisfiú és a kis bálna barátságának történetéhez Szafronov sok közös játékot talált ki, miközben az előadást egyetlen színész játssza. Érdekes a tárgyakkal folytatott kreatív munka. A kellékek a hétköznapi, valós tárgyakkól kerülnek ki, kevés van belőlük a színpadon, de minden tárgynak határozott funkciója van, egyszerre akár több is, akárcsak a gyerekjátékok esetében. Így a távcsőből hol trombita lesz, hol hallókészülék, a rádió pedig hajóvá változik. Fontos az is, hogy a rendező megváltoztatta a könyvbéli történet végét, növelve ezzel az egész előadás drámaiságát: a kis bálna, akivel a fiú a parton találkozik, nem más, mint egy átlagos kavics, a magányos kisfiú képzeletbeli barátja. A képzeletbeli barátok és a gyermeki magányosság Szafronov színházi és animációs munkáinak egyik központi témája, de itt az előadás vége mégis reménytel teli: a munkából hazatérő apa megéri fia szomorúságát, és elhatározza, hogy elviszi a kisfiút a szigetről a szárazföldre, ahol a gyerek képzeletbeli barátok helyett igazi barátokra lelhet.

Néhány új bemutató után kialakult az igény egy fesztivál megszervezésére, hogy mindenki megmutathassa a saját munkáját és megnézhesse a többiekét. Így 2019 márciusában a Szentpétervári

1 Bolsoj Tyeatr Kukol – Nagy Bábszínház

Nagy Bábszínházban megrendezték a „Bonyolult kis ember” (Malenkij szlozsnyj cselovek) Fesztivált, amelyet az új irodalom és dramaturgia talaján született gyermek- és ifjúsági előadásoknak szenteltek.

A könyvek világában népszerű comics fokozatosan szívárgott be az orosz könyvparba és bábszínházba. Az erre szakosodott könyvkiadók egyre több képregényt adnak ki, hazaiakat és külföldieket egyaránt. Ez a műfaj áll legközelebb a bábszínházhoz, hiszen megalkotásakor egyenlő szerep jut a grafikusnak és a szöveg szerzőjének. Ahogy egy jó bábelőadásban, úgy egy jó könyvben is egyenrangú e két alkotó.

Dmitrij Shi rendező a Hanti-Manysi Bábszínházban vitte színpadra Miguel Gallardo *Maria and me* képregénye alapján a *Maria és a bálna* (Marija i kit) című darabot. A történet egy autista kislányról szól. A meditatív rendezés középpontjában a kislány belső világa áll, amelyet egy „normális” kislánnyal való kommunikációján keresztül ismerhetünk meg. Dialógusaik nem verbális szinten zajlanak, hanem a homokba rajzolt ábrákon keresztül. A gyerekek a tengernél ismerkednek meg, és nagyon egy hullámra kerülnek, minden igyekezetükkel azon vannak, hogy megértsék egymást, és ez sikerül is nekik. A következő évadban Dmitrij Shi a Kurgán Gulliver Bábszínházban készül *A hóvihar fala mögött* (Za sztyenoi metyeli) bemutatójára Guojing *The only child* képregénye nyomán.

Előadások az előcsarnokban: a forma és a nyelv keresése

A kortárs irodalom és dramaturgia új kifejezési nyelvet követel az alkotóktól, rendezőtől, tervezőtől egyaránt. A régi szabályok már nem működnek, ha mégis alkalmazzák őket, az irodalmi anyagban rejlő lehetőségek nem tudnak teljes mértékben kibontakozni, ezért az új forma ebben az esetben mindig elsőbbséget élvez. Kitűnő példa a Moszkvai Bábszínház színész laboratóriuma, az MTK².NEXT. Az alapelv az, hogy a színészek minden előadásvázlatot önállóan hoznak létre: ők maguk választják ki a történetet, ők alkalmazzák színpadra, maguk készítik a bábokat, építik föl a jeleneteket. A projekt

egyik fő célja, hogy bemutassák az új szövegeket, köztük a modern gyermek- és ifjúsági irodalmat a bábszínházban. Az MTK.NEXT első laboratóriumi munkájának eredményeképpen három előadás született. Kettő közülük modern gyermekprózából, egyik a *Lisztbabák* (Mucsniye mlagyenci) az angol író Anny Fine *Flour Babies* című könyve nyomán, a másik az *Umnik* (Umnik/Nagyokos) a francia Marie-Aude Murail *Simple* című regénye alapján. Mindkét előadást új művészi megközelítés jellemzi, azon túl is, hogy nem a napjainkban megszokott hátsó mozgatózás bábokat alkalmaznak. A *Lisztbabákban* – ez egy interaktív előadás problémás gyerekekről – nincsenek hagyományos értelemben vett bábok, a színészek doboz-jelmezekbe bújva maguk válnak bábokká. Az előadás rendezője Natalja Pahomova bevonja a kamasz nézőket a játékba, felajánlja, hogy annak résztvevői legyenek. Egy különleges ülésrendnek köszönhetően (az előadás nem a színpadon játszódik, hanem a színház előcsarnokában) a nézők a főszereplő osztálytársai lesznek, hozzá hasonlóan a fejükre húzhatnak egy dobozt, hogy a maszk mögé bújva közvetlenül átélhessék az előadás hőseinek érzéseit, és bátrabban teljesítsék a színész-tanár ostoba ukázait. A gyermekekre jellemző nyílt és őszinte életszemléletet elvesztett felnőttek konvenciók és keretek közti világának témája folytatódik Natalja Pahomova *Umnik* című előadásában. Itt is ugyanolyan fontos a játék a formákkal, többek között a geometriai formákkal, amelyeket a bábok tükröznek (Tervező: Natalja Misina), és a maszk levételének motívuma, ami a felszabaddultság érzését, a konvenciók határainak átlépését jelenti. A 3 éves gyerek intellektusával rendelkező 22 éves fiú, Umnik és környezete történetében maga Umnik élő szereplő, a többiek bábok. A színészek jelképes fehér háromszög-, négyzet-, gömbtörzs jelmezeket viselnek, miközben a végtagjaik igaziak. Az arcvonásokat elhalványították, sematizálták, az őszinte érzések a maszkgubókban rejtőznek. A megdermedt figurák monokróm fekete-fehér terében a vitális Umnik nemcsak egy élénk rózsaszín folt, hanem az előadás igazi „gravitációs középpontja”.

Nykita és a bálna. R. Misa Szafranov, Tervező: Dasa Lazareva. Szentpétervári Nagy Bábszínház

Marija és a bálna. R. Dmitrij Shi, Tervező: Valentin Viktorov. Hanti-Manyisi Bábszínház

Lisztbabák. R: Natalia Pahomova, Tervező: Jeliszej Sepeljov. Moszkvai Bábszínház

Ümnik/Nagyokos. R: Natalia Pahomova T: Natalja Misina. Moszkvai Bábszínház

Új dramaturgia: a holnap sikedarabjait keressük

A drámaírás kezd ismét divatba jönni, erről tanúskodnak a vezető drámaírók műhelyei, kurzusai. Az új darabok szintén a laboratóriumoknak köszönhetően jutnak el a bábszínházakba. A Moszkvai Területi Bábszínházban már harmadik alkalommal került sor a „Kis dráma” (Malenkaja drama) projektre, amelynek keretein belül drámaírók az egész országból egy elemző csoporttal darabokat írnak, amelyeket aztán részekre szednek, kielemeznek. A szövegeket rögtön tesztelik a színpadon meghívott rendezők segítségével, és a „Bábszínház – határok nélkül” (Teatr kukol – bez granyic) Fesztivál keretében bemutatják azokat. A három laboratóriumi projekt alatt három drámakötet jelent meg, és 15 eredeti gyerekdarab született különböző korosztályok számára. Néhányat ezek közül be is mutattak: Anna Bogacseva: *Nem süni* (Nye jozsik), Julija Pospelova: *Bumm, bumm, bumm* (Bah, bah, bah), Jevgenyija Sztaskova: *Selyemlepké ember* (Cselovek-selkoprijad), Konsztantyin Fjodorov: *A petrográdi kerület moirái* (Mojrjú petrogradszkogo rajona). A darabokat Alekszandra Lovjanyikova rendezte, és különböző kategóriákban, többek között a legjobb szövegkönyv kategóriában is jelölték

őket a rangos oroszországi Arany Maszk színházi díjra. A legutóbbi műhelymunka során két darab színpadra állítása mellett döntöttek, az egyik Alekszej Zsitkovszkij *Patkányvadászat* (Ohota na krüsz), a másik Gulnara Naszüröva *Teo hazatér* (Teo vozvrasaetszja domoj). Egyébként Naszüröva egy másik darabja, *A kis csomag, amely nélkülözhetetlen akart lenni* (Paketik, kotorij hotel sztaty nuzsnüm) az aktuális és nyugaton népszerű ökodráma kategóriába tartozik, amely műfaj Oroszországban még csak most kezd megjelenni. A celofán utazása tengereken, óceánokon keresztül igazán bábszínpadra való téma, annyi élő, vizuális anyag rejlik benne, jelképes és konkrét egyaránt. Az utóbbi időkből az orosz bábszínházakban egyre több olyan előadás születik, amelynek alapja kortárs szöveg. Ez összefüggésben van az új gyermekkönyv-kiadók aktív tevékenységével, másrészt a fiatal rendezők is igénylik, hogy művészi elképzeléseiket új, aktuális, korszerű anyagokon keresztül juttassák kifejezésre. A közönség szívesen fogadja ezeket az előadásokat, hiszen a mai kor szellemét közvetítik, és reagálnak a fiatal nézők problémáira.

Fordította: Huszár Ágnes

THE PUPPET SPEAKS

In the Russian puppet theater of the last few years, two important trends have been observed regarding the texts: the emergence of contemporary literature and new dramaturgy. Of course, most directors continue to stage traditional tales and stories, but it is important to understand that there is another parallel development that may one day become equally significant. In Russian puppet theaters of recent years, there have been more and more performances based on contemporary texts. This is linked to the active work of new children's book publishers. Additionally, young directors are expressing their artistic ideas through new, more contemporary material. The audience welcomes these performances as they convey the spirit of today and respond to the concerns of young viewers.